

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”**

REZUMAT

INSULA ADA- KALEH ÎN MEMORIA COLECTIVĂ A LOCUITORILOR

**Conducător de doctorat:
Prof.univ. dr. DORU RADOSAV**

**Doctorand:
DANIELA TUDOSIE**

**Cluj-Napoca
2017**

CUPRINS

Rezumat.....	1
Introducere.....	6
Cap. I Ampretele istorice și geografice ale insulei Ada- Kaleh	16
1.1 Cadrul natural.....	16
1.1.1 Așezare geografică.....	16
1.1.2 Suprafața.....	16
1.1.3 Elemente de geologie.....	16
1.1.4 Relieful.....	17
1.1.5 Clima.....	17
1.1.6 Flora.....	18
1.1.7 Fauna.....	20
1.2 Ampretele istorice ale insulei AdaKaleh.....	21
1.2.1 Evoluția toponimică a insulei.....	21
1.2.2 Epoca preistorică.....	23
1.2.3 Epoca antică.....	24
1.2.4 Epoca medievală.....	24
1.2.4.1 Prima asediere a insulei Șans- Adasî (1690).....	26
1.2.4.2 A doua asediere a insulei (1738).....	28
1.2.4.3 Ultimul război austro-otoman.....	37
1.2.5 Epoca modernă.....	38
1.2.5.1 File de istorie insulară în timpul pașei Regep Aga.....	38
1.2.5.2 Ada- Kaleh loc de exil pentru revoluționarii țărilor subjugate	41
1.2.5.3 Ada-Kaleh, garnizoană deschisă sub ocupație austriacă.....	43
1.2.6 Epoca contemporană.....	43
1.2.6.1 Rolul insulei în timpul războiului pentru reîntregirea națională a României.....	43
1.2.6.2 File interbelice.....	44
1.2.6.3 Insula Ada- Kaleh în perioada comunistă.....	47
1.2.6.4 File de arhivă secolul XIX.....	48
1.2.6.5 Ada- Kaleh ca azil și adăpost.....	63

Cap. II Monumente de arhitectură din patria dispărută sub apele lacului de acumulare al Hidrocentralei “Porțile de Fier”	65
2.1 Cetatea Ada- Kaleh- monument de arhitectură militară.....	65
2.2 Moscheea din Ada- Kaleh- monument de arhitectură religioasă.....	67
2.3 Arhitectura casei tradiționale turcești din insulă.....	69
2.3.1 Casa pașalei- locuință în stil oriental.....	70
2.3.2 Casa Regep Aga, locuință în stil imperial.....	71
2.4 Sora geamănă a cetății din Ada- Kaleh pe meleaguri românești.....	71
Cap. III Aspecte referitoare la viața cotidiană a insulei Ada- Kaleh.....	73
3.1 Descrierea insulei.....	73
3.1.1 Pe baza surselor scrise: presă și cărți.....	73
3.1.2 Pe baza interviurilor de istorie orală.....	75
3.2 Locuitorii insulei.....	78
3.2.1 Locuitorii în recensăminte.....	78
3.2.2 Locuitorii în documente de arhivă.....	79
3.2.3 Sporul migrator.....	80
3.2.4 Șederea la Ada- Kaleh a străinilor.....	81
3.3 Ocupațiile insularilor.....	83
3.4 Viața culturală.....	85
3.4.1 Școala – spațiu cultural.....	85
3.4.1.1 Școala inferioară de meserii pentru fete.....	87
3.4.1.2 Școala elementară din Ada – Kaleh.....	88
3.4.2 Căminul cultural.....	95
3.4.3 Societatea culturală și biblioteca “Porțile de Fier”.....	95
3.4.4 Ecouri poetice orientale.....	96
3.4.5 Cea dintâi casă de odihnă a ziariștilor din România.....	103
3.4.5.1 Ridicarea casei de odihnă a ziariștilor.....	104
3.4.5.2 Recepția terenului donat pentru clădirea unei case de odihnă	105
3.4.6. O ședință a Federației Generale a Presei din Provincie ținută la insula Ada – Kaleh.....	107
3.5 Obiceiuri și tradiții.....	109
3.5.1 Portul tradițional al insularilor	110
3.5.2 Obiceiuri legate de ciclul vieții	112

3.5.3. Obiceiuri juridice.....	113
3.5.4. Apa în obiceiuri.....	113
3.5.5 Viața spirituală.....	120
3.5.5.1 Capela ortodoxă din insula Ada- Kaleh	120
3.5.5.2 Cimitirul.....	120
3.5.5.3 Paștele turcesc.....	120
3.5.5.4 Rugăciunea și sărbătorile din Ada- Kaleh.....	121
3.6. Sfântul Miskin Baba din Ada- Kaleh.....	123
3.6.1.Mormântul lui Miskin Baba – ultimul prinț Samanaid în Ada – Kaleh în documente.....	123
3.6.2 Miskin Baba în sursele de istorie orală	124
3.7 Moravuri.....	127
Cap. IV Viața economică.....	130
4.1 Societatea pe acțiuni Musulmana	132
4.1.1 Înființarea Societății pe acțiuni Musulmana.....	132
4.1.2 Activitatea societății Musulmana.....	133
4.2 Ali-Kadri- guvernatorul insulei Ada- Kaleh.....	137
4.2.1 Câteva date biografice.....	137
4.2.2. Ali Kadri și activitatea sa.....	137
4.3. Fabrica de Țigarete.....	147
4.4 Fabrica de Confecții.....	167
4.5 Fabrica de Rahat.....	167
4.6 Coperativa CAM	167
4.7 Dispensarul din insulă.....	167
4.8 Taxele municipale.....	168
4.9 Contrabandă.....	170
4.10 Inundații și îndiguiri.....	173
Cap. V Mărturii istorice și strămutarea insulei Ada- Kaleh.....	175
5.1 Pe Dunăre la Ada- Kaleh!.....	175
5.1.1 Trecerea vizitatorilor peste Dunăre.....	175
5.1.2 Personalități care au vizitat insula Ada- Kaleh.....	178
5.2 Strămutarea insulei și trăirile oamenilor.....	188
5.2.1 Strămutarea insulei.....	188
5.2.2 Dorul de Ada-Kaleh, privind în trecut.....	190

5.3 Insula Ada- Kaleh în lumina reflectoarelor.....	191
5.4 Fondul Ada- Kaleh de la Muzeul Regiunii Porților de Fier.....	193
Concluzii.....	198
Anexa I Interviuri de istorie orală.....	203
Anexa II Povești despre Ada- Kaleh.....	383
Anexa III Rețete turcești.....	385
Anexa IV Poze cu insula Ada- Kaleh.....	387
Bibliografie.....	466

Cuvinte cheie: insulă, comunitate, cultură, memorie colectivă, istorie orală, turci, vizită, familia regală, Ada- Kaleh, tradiții, obiceiuri, sfântul Miskin Baba, strămutare, viață cotidiană.

În lucrarea de față mi-am propus să tratez tema “Insula Ada-Kaleh în memoria colectivă a locuitorilor”. Tema lucrării nu este aleasă întâmplător, hotărârea de a studia acest aspect sensibil al istoriei locale recente, se datorează faptului că am abordat și anterior această temă în cadrul proiectului de Istorie Orală „Trecutul de lângă noi. Istoria orală a comunităților locale” și dorința ca această lucrare să reprezinte una din multele, posibile „restituiri” ale imaginii acestei insule fermecate care doarme în adâncul Dunării cu întregul ei miraj oriental.

Tema de cercetare Insula Ada –Kaleh în memoria colectivă a locuitorilor încearcă să reconstituie viața comunității din insulă așa cum a fost ea înainte de strămutarea locuitorilor ei și dispariția acesteia în apele Dunării.

Planul de cercetare a fost atins în totalitate prin activitățile și mijloacelor tehnice de care am beneficiat. Obiectivele propuse în vederea aplicării planului de cercetare au fost atinse în totalitate. Acestea sunt reflectate în activitățile de cercetare realizate cu ajutorul mijloacelor tehnice (reportofon, laptop, cărți, aparat foto) de care am beneficiat în urma proiectului Calitate Excelență Mobilitate Transnațională în cercetarea doctorală.

Până în acest moment acest subiect a fost doar în atenția sporadică a jurnaliștilor în căutare de insolit și al etnografilor preocupați de tradițiile alogenilor.

Dacă despre comunitatea care a trăit în Ada- Kaleh și despre ocupațiile lor s-a mai scris, despre istoricul insulei mai puțin. Tocmai de aceea am adus ca noutate în cercetarea mea aspecte ce țin de arhitectura unor clădiri și monumente cum ar fi arhitectura cetății din Ada- Kaleh, mocheea, casa pașalei și casa lui Regep Aga. Am vizat noutăți ce țin de viața cotidiană a insulei și anume locuitorii insulei, viața culturală, obiceiurile și tradiții, noutăți ce țin de viața economică cu prezentarea anumitor societăți și fabrici, personalități care au vizitat insula cât și strămutarea și trăirile oamenilor redată cu ajutorul analizei din interviurile întreprinse.

Metodele și tehnicile folosite au fost: documentarea din cărți scrise despre insulă , presa secolului al XIX- lea, documente de arhivă, filme documentare (Salutări de la Ada- Kaleh, realizator Studioul Cinematografic Alexandru Sahia din 1969, având o durată de 8 minute și 30 de secunde, Ultima primăvară la Ada – Kaleh, realizator Studioul Cinematografic

Alexandru Sahia, din 1969 cu o durată de 8 minute și 30 de secunde și ale fimulete în care apare insula Ada –Kaleh), artefacte (obiecte din patrimoniu, obiecte de vestimentație regăsite la muzeu), fotografiile de epoca și din colecțiile personale ale interviuaților, hărți, machete cât și ancheta socială bazată pe interviuri realizată cu patru categorii: persoane care au trăit pe Ada-Kaleh , urmașii persoanelor care au locuit pe Ada-Kaleh care relatează din amintirile unor membri ai familiei, persoane care au participat la strămutarea insulei și persoane care au vizitat insula.

Cercetarea mea s-a întemeiat pe un număr de 5 000 file de document (foi dispartate, registre, memorii, tabele etc.) redactate în limba română și în limba turcă, atât în grafie arabă, până la 1925, cât și în scriere latină cuprinse în Fondul Primăria Comunei Ada- Kaleh, de la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mehedinți, dosarul 6 numit Căsătorii și dosarul 7 Tabelele nominale cu elevii școlii în limba turcă cu materii și note, Fondul Fabricii de Tutun și Țigarete cât și Școala Elementară din Ada- Kaleh.

Fondul Hagop Djololian Siruni aflat la Direcția Arhivelor Naționale ale Municipiului București dosarul nr. 570 Aspecte din viața turcilor din Ada- Kaleh și dosarul nr. 648 Arhiva din Ada- Kaleh ce conține rezumate ale unor documente traduse și oferă informații inedite privind activitatea comercială întreprinsă de insulari la începutul sec. XX.

Fondul Gr. N. Dumitrescu Bistrița din arhivele mehedințene cuprinde un număr impresionant de fotografii de presă cu ajutorul cărora am putut reconstitui imaginile aspectului insulei.

Tot la arhivele mehedințene avem fondul arhivistic Fabrica de Tutun și Țigarete ne prezintă informații de ordin economic și aspecte legate de viața cotidiană a comunității turcești din insulă.

Această lucrare s-a bazat și pe metoda interviului și am realizat 62 de interviuri de istorie orală. Ghidul de interviu a fost împărțit pe patru categorii: prima categorie persoane care au locuit în insula Ada- Kaleh , aici am reușit să interviuez un număr de 17 persoane, a doua categorie, urmașii persoanelor care au locuit în Ada- Kaleh, am realizat un număr de 3 interviuri, a treia categorie cea a persoanelor care au vizitat insula Ada- Kaleh, realizând un număr de 38 de interviuri, iar, ultima categorie este cea a persoanelor care au participat la strămutarea insulei, reușind să interviuez un număr de 3 persoane.

Prin interviurile realizate se încearcă recuperarea memoriei colective și redarea acestor fragmente de amintire prin răspunsuri la întrebările din ghidul interviului.

A vorbi astăzi despre ceva ce nu mai există este un lucru pe cât de dureros, pe atât de dificil de exprimat. Dificultatea apare atunci când dorind să păstrezi obiectivitatea necesară în

descriere, amintirile dătătoare de emoții, încărcate de subiectivism ne îndepărtează de la o realitate așa cum a fost ea. Adăugăm la aceasta timpul care s-a scurs de la dispariția insulei.

În urma interviurilor realizate cu foștii insulari am constatat că strămutarea a produs drame inimaginabile prin pierderea unor agoniseli de o viață, dezrădăcinarea provocând dureri imense în sufletul lor .

Ne putem bucura de posibilitatea actuală de a privi în față o realitate care a fost și de a putea spune adevărul complet, pentru că orice ignorare, omisiune sau trecerea cu vederea nu va face decât să împiedice dezvoltări și cercetări viitoare. Rolul istoricului nu este de a prezenta o descriere simplă a faptelor ci și explicarea lor. Nu trebuie judecat contextul care a generat apariția unor legi care au o putere de a corecta ci scopul studiului de cercetare și anume cum aceste decizii au putut influența viața oamenilor.

Construirea Hidrocentralei Porțile de Fier I a dus în primul rând dispariția unei insule care putea fi un punct turistic foarte important pentru județul Mehedinți și în al doilea rând datorită creșterii nivelului apei Dunării sturionii au început să dispară. Observăm că și fauna acvatică este afectată pe lângă distrugerea unei comunități.

Mi-am propus să prezint trecutul insulei Ada-Kaleh pe baza mărturiilor de istorie orală. Lucrarea se bazează pe mărturiile de istorie orală, bibliografie specifică și cuprinde lucrări de specialitate, studii, articole din presa vremii ale secolului XX, documente de arhivă, edite și inedite, fiind structurată în cinci capitole.

În primul capitol intitulat “Amprente istorice și geografice ale insulei Ada- Kaleh”, am prezentat aspecte referitoare la așezarea geografică, evoluția și istoria zbuciumată a insulei. Evoluția toponimică, aspect istorice din epoca preistorică, antică, medievală și aici mă opresc asupra anumitor evenimente destul de importante prima asediere a insulei din 1690, a doua asediere din 1738 și ultimul război austro-otoman, epoca modernă care cu file de istorie insular din timpul pașei Regep Aga, acest tărâm a reprezentat și un loc de exil pentru revoluționarii țărilor subjugate, a fost garnizoană deschisă sub ocupația asustriacă, epoca contemporană aici m-am oprit asupra rolului jucat de insulă în timpul războiului de reîntregire națională, aspecte interbelice, perioada comunistă ca și anumite file de arhivă din secolul XX. Izolată în mijlocul Dunării, în fața celor doi munți, care coboară brusc până în valurile fluviului, nedând posibilitatea unei circulații lesnicioase la poalele lor, Ada-Kaleha fost indicată să joace, întocmai ca și Gibraltarul, un rol strategic, controlând și împiedicând (la nevoie) circulația pe apă și pe uscat, separând Orientul de Occident. Datorită acestei așezări ea a avut o mare importanță, făcând pe mulți să-și îndrepte de timpuriu privirile spre ea.

Al doilea capitol intitulat “Monumente de arhitectură din patria dispărută sub apele lacului de acumulare al Hidrocentralei Porțile de Fier I” a avut ca scop fixarea grafică și documentară a unor clădiri valoroase de arhitectură sortite să dispară cât și pentru a conserva și restaura cel puțin în mentalul individului umană a unor clădiri și monumente valoroase din punct de vedere istoric și artistic aflate în zona inundată de marele lac de acumulare al barajului hidroenergetic Porțile de Fier. Printre clădiri precum casa pașalei care era în stil imperial și casa Regep Aga tot în stil imperial se numără și monumente precum: cetatea din Ada –Kaleh care este monument de arhitectură militară și moscheea din Ada-Kaleh ca monument de arhitectură religioasă.

În cel de-al treilea capitol intitulat “Aspecte referitoare la viața cotidiană a insulei Ada-Kaleh” am prezentat: descrierea insulei, locuitorii acesteia așa cum reies din recensăminte, documente de arhivă, ocupațiile insularilor, obiceiurile și tradițiile cât și legenda sfântului Miskin Baba, viața culturală și aici avem școala ca spațiu cultural prin școala inferioară de meserii pentru fete și școala elementară, căminul cultural, societatea culturală și bibliotecă și alte aspecte ce țineau de activitatea culturală din Ada- Kaleh.

Capitolul IV intitulat “Viața economică” care cuprinde înființarea pe acțiuni a Societății Musulamana, activitatea acesteia, fabrica de țigări și rahat, cât și parcul de bărci, brutăria, și toate dughenele mai mari sau mai mici pe care le deținea Ali Kadri, taxele municipal, contrabanda, cât și inundațiile care au avut loc în insulă.

În cel de –al cincelea capitol intitulat “Mărturii istorice și strămutarea insulei Ada-Kaleh” am încercat să redau pe scurt informații despre modul în care se efectua trecerea în insulă, personalități care au vizitat insula, amintirile și sentimentul de dor pe care îl poartă în suflet foștii locuitori ai insulei, insula Ada- Kaleh în lumina reflectoarelor raportându-ne la filmele realizate cu aceasta cât și Fondul Ada-Kaleh de la Muzeul Regiunii Porților de Fier I.

Concluziile sunt părerile mele despre rolul și importanța insulei Ada-Kaleh, care a rămas o veche atracție înecată în apele Dunării. Prin intermediul interviurilor am reușit să identificăm golul imens pe care îl au în suflet acele persoane care au locuit pe insula Ada-Kaleh.

Istoria orală înregistrează amintirile de viață și sentimentele acelor tipuri de oameni ascunși de istorie și ne oferă o imagine mai vie a trecutului nostru. Totodată îi ajută pe cei ascunși de istorie să se facă auziți, iar pe cei interesați de trecutul lor, să înregistreze experiențe personale hotărâtoare la un moment dat pentru familiile și comunitățile lor. Este un tip de istorie trăită prin experiențe unice.

Istoria orală pune în evidență, cu predilecție, în comparație cu sursele scrise, istoria

traumatică a indivizilor, a familiei, a comunității, în condițiile în care asupra multor tragedii colective și individuale se așterne amnezia voită. Traumele, catastrofele naturale fac obiectul cercetărilor de istorie orală în datele producerii unei eliberări catartice pentru victime.¹

Istoria și memoria se află în strânsă legătură, memoria reprezintă obiectul de cercetare al istoriei, iar istoria este cea care îi furnizează acesteia fapte și evenimente care sunt stocate. Istoria reprezintă produsul memoriei, raportându-se la modul în care individul uman își trăiește evenimentele.

A vorbi astăzi despre ceva ce nu mai există este un lucru dureros dar și dificil de exprimat. Dificultatea apare atunci când dorind să păstrezi obiectivitatea necesară în descriere, amintirile dătătoare de emoții, încărcate de subiectivism te îndepărtează de la o realitate așa cum a fost ea. Adăugăm la aceasta timpul care s-a scurs de la dispariția insulei.

În urma interviurilor realizate cu foștii insulari am constatat că strămutarea a produs drame inimaginabile prin pierderea unor agoniseli de o viață, dezrădăcinarea provocând dureri imense în sufletul lor.

Construirea Hidrocentralei Porțile de Fier I a dus în primul rând dispariția unei insule care putea fi un punct turistic foarte important pentru județul Mehedinți și în al doilea rând datorită creșterii nivelului apei Dunării sturionii au început să dispară. Observăm că și fauna acvatică este afectată pe lângă distrugerea unei comunități.

Istoria orală este nouă și fascinantă fiindcă este interactivă, este istoria împărtășită: un prilej rar de a vorbi cu istoria adevărată, față în față. Fiecare dintre noi are o istorie orală, o povestire despre drumul nostru prin viață.

Această metodă de cercetare poate fi apreciată ca fiind una fertilă deoarece: pe de o parte, pentru că putem intra într-un dialog viu cu naratorul, iar pe de altă parte, pentru că putem apela la narațiuni despre aceleași fapte culese de la mai mulți indivizi. Putem analiza relațiile în –group și mediul socio-cultural.

Tehnica utilizată presupune folosirea interviului ca mijloc de cercetare și cunoaștere a trecutului recent al unei persoane, familii, al unui grup sau al unei comunități. Sub aspect metodologic, istoria orală nu oferă doar instrumentele pentru recuperarea trecutului recent, ci și o grilă de interpretare și analiză a documentelor scrise, elaborate în epoci trecute, care conțin transcrieri ale unor declarații orale, cum ar fi, de pildă, transcrierea unui interogatoriu în cazul unui proces din Evul Mediu.

Istoria orală a fost aplicată cu succes în cele mai multe din statele europene dar și în

¹ Doru Radosav, *Istoria din memorie*, Editura Agronaut, Cluj- Napoca, 2016, p15.

SUA, prin proiecte vizând eliminarea prejudecăților și a discriminării în comunitățile multietnice și pluriconfesionale, dar și în vederea îmbunătățirii comunicării intergeneraționale la diferite nivele: școală, familie, biserică, sat/oraș, regiune, țară.

Literatura memorialistică deși pornește de la premise unei memorii personale, ce dezvășuie emoții și istorii particulare, “con-centrează” timpul individual și timpul istoric, față de care se raportează mereu martorul evenimentelor. Pe de altă parte, mărturisorul pendulează mereu între alte două valențe temporal, ale discursului: timpul povestirii angajează un timp al trăirii. Astfel, din ambele perspective, individual este ancorat în comunitate, istoria îi invadează intimitatea, fără a se diminua personalitatea individuală.²

Istoria orală oferă o nouă perspectivă asupra trecutului recent, cu relevanță deosebită pentru comunitățile locale, încurajând dialogul intergenerațional, spiritul de toleranță, nediscriminarea, fiind o modalitate de interconectare a școlii și a comunității locale.

Istoria orală este interactivă, presupune însușirea de cunoștințe tehnice de utilizare a aparaturii digitale de înregistrare audio/video, de transfer, stocare și arhivare a datelor, de prelucrare și utilizare în folosul comunității a rezultatelor activității de la clasă. În momentul de față nu există programe de formare profesională continuă care să ofere această metodologie didactică, deosebit de utilă și eficientă la clasă.

Metoda interviului este necesară atât în terapia pentru eliberarea încărcăturii sufletești care apasă și care poate fi vindecătoare, ci și pentru reconstituirea vieții sociale a unei comunități din anumite rațiuni cognitive având un scop educativ.

În bazinul format de muntele Alion, pe malul românesc și de Golumska Planina, pe malul iugoslav, răsare din valuri o jerbă de verdeață, crestată de dantelele zidurilor roșii. Apă, munți, soare... Dincolo de încheștarea gigantică dintre munți și ape, o adevărată “fata morgana” se vedea la orizont. Poate că era doar o închipuire, un miraj al Dunării răsfrânt în oglinda apei, un moment de jucăușă odihnă a fluviului încăierat cu munții, o năvalnică plăcere a valurilor îndârjite împotriva stâncilor.³

Dar, imaginea continua să persiste și pe limba de nisip ce despica apele în două, un oraș în miniatură își făcea apariția. Un oraș-liliput, într-un loc legendar... Teren născut din spuma milenară a albastrelor valuri danubiene, lume pitorească, o relicvă de viață oriental în mijlocul apelor Dunării. Zidurile de fortăreață și minaretul, camuflate de frunzișul des, se oglindeau liniștite în apa bătrânului fluviu.

² Iulia Pop, *Memorie și suferință*, Editura Agronaut, Cluj, 2010, p. 27.

³ Simion Săveanu, Ada –Kaleh, *orașul liliput din mijlocul Dunării*, în “Magazin”, septembrie 1962, (citată după extrasul din dosarul nr.23,f.4, de la D.J.A.N. Mehedinți).

Comunitatea turco-musulmană a rămas și chiar s-a dezvoltat și după cedarea din 1921 a insulei, de către Turcia României. Ada Kaleh constituie un factor activ de interferență culturală cu numeroasele comunități creștine din zona sa de iradiere. Această convețuire îndelungată cu insularii din Ada Kaleh a creat o adevărată aură de simpatie și interes pentru realitățile din acest colț de Orient aflat pe Dunăre la Porțile de Fier. Curiozitatea, respectul sau alte motive au făcut ca insula Ada Kaleh să fie vizitată de-a lungul timpului de zeci de mii de români și alți europeni interesați de pitorescul și specificul insulei și comunității sale umane. Între personalitățile care au vizitat insula figurează: Regele Ferdinand și Regina Măria, regele Carol al II-lea, Regele Mihai, Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Martha Bibescu, Gheorghe Brătianu, generalul Alexandru Averescu, s.a. Tradiția consemnează că în 1848-1849 conducătorii Nicolae Bălcescu și Lajos Kosuth împreună cu alți revoluționari, au poposit la Ada Kaleh în drumul lor spre exil.

Ada Kaleh era un fel de rai al copiilor care se îngrămădeau să cumpere delicioasele dulciuri turcești, sarailii, baclavale, halviță, sugiuk, bragă, limonadă turcească. Doamnele mergeau să târguiască bijuterii, iar domnii tutun. Negoțul era mereu în floare în Ada Kaleh pentru că era o zonă scutită de taxe, existând o serie de facilități. Insula a fost renumită și pentru creșterea trandafirilor din care localnicii obțineau uleiuri și parfumuri.

Uitată la Congresul de la Berlin (1878), insula Ada Kaleh a rămas posesiune turcă aflată sub ocupație austro-ungară până în anul 1920, când a devenit teritoriu românesc. Înaintea creării lacului de acumulare de la Porțile de Fier, principalele obiective istorice de pe insulă au fost demolate. Încercarea reclădirii lor în aval pe insula Șimian în anii următori a fost însă fără succes, majoritatea locuitorilor preferând să se mute în alte regiuni ale României sau să emigreze în Turcia.

Tradiția conviețuirii și bunelor relații interetnice va trebui să fie relevată mai bine contemporanilor, iar spiritul european al oamenilor din această zonă se va consolida și adânci cu valențe și argumente deosebite.

În prezent, tot ceea ce a rămas din insula Ada-Kaleh, sunt obiectele ce au aparținut odinioară colectivității turcești răspândite prin colecțiile muzeelor din țară și vestigiile de pe Insula Șimianului. Atmosfera originală și plină de pitoresc a rămas doar o amintire în inimile celor care au avut șansa unică de a vizita această oază musulmană din mijlocul apelor românești.

BIBLIOGRAFIE

I. FONDURI ARHIVISTICE:

1. Arhivele Naționale ale României, Fondul Hagop Djololian Siruni.
2. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mehedinți, Fondul Primăria Comunei Ada-Kaleh.
3. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mehedinți, Fondul G.N.Dumitrecu Bistrița, dosar nr.23, “Ada-Kaleh în presa vremii”.
4. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mehedinți, Fondul Fabrica de Tutun și Țigarete din Ada- Kaleh.

II. LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE:

1. Ali Ahmet, *Monografia insulei Ada –Kaleh*, Turnu Severin, 1934.
2. Ahmet Ali, *Monografia insulei Ada-Kaleh*, Turnu Severin, 1937.
3. Alfroaiei Ștefan, *Întâmplare și destin*, Institutul European, Iași, 1993.
4. Bora Carol, *Pe Dunăre, la Ada –Kaleh*, în ziarul Înainte , 26 august , 1962.
5. Bulzan Carmen, *Ada- Kaleh. Insula Amintirilor*, Editura Prier, Drobeta Turnu Severin, 2013.
6. Călinescu Călinescu, Herța Călinescu, *Colțuri de lume*, Editura Oficiul de Librărie, București, 1939.
7. Călinescu Raul, *Insula Ada-Kaleh, schiță monografică*, extras din “Revista Geografică Română”, an III (1940), Fascicolul 2-3, București, p.5.
8. Constantinescu Constantin, *Ada- Kaleh o istorie revolută, în Porțile de Fier. Revistă de istorie și cultură*, Drobeta Turnu Severin, anul I (1996), nr.4, 1996.
9. Dan M. Ar., Ada-Kaleh, *Institutul de Arte Grafice “Tipografia Românească”*, București, 1936.
10. Davidescu Mihai, *Monumente istorice din Oltenia*, Editura Meridiane, București, 1964.

11. Ervin Mikó , *Porțile de Fier*, Editura Albatros, București, 1972.
12. Gheorghe Gheorghe, *Tratate internaționale ale României 1921-1929*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
13. Gheorghiu Aurel, *O insulă din basme*, în *România Pitorească*, an I (1993), nr.4-5, București.
14. Iorga Nicolae, *Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu din anii 1814-1815*, București, 1914.
15. Laitin Daniil, *Orșova*, Editura Datina, Turnu Severin, 1936.
16. Leu Valeriu, *Din istoria frontierei bănățene. Ultimul război cu turcii 1788-1791*, Reșița, 1996.
17. Groza Liviu, *Restituirii istorice*, Vol. IV, V, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1997, 1998.
18. ^{xxx} Academia Republicii Socialiste România, *Atlasul Complex Porțile de Fier*, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
19. Lungulescu Gheorghe, *Ostrovul mitologic*, în *Universul* , aprilie ,1932.
20. Măneanu Varvara, *Vestigiile arheologice și tradiții cultural*, Editura MJM, Craiova, 2009.
21. Măneanu Varvara, *Tezaurul din Ada- Kaleh*, Editura MJM, Craiova, 2005.
22. Mihalache Carmen, Andreescu Magda, *Adakale-li. Patria din buzunarul de la piept*, Editura Martor, București, 2013.
23. Mustafa A. Mehmet, *Cronici turcești privind Țările Române*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980.
24. Nicola R. Ioan, *Lucrări de muzicologie*, vol. 7, Conservatorul de Muzică G. Dima, Cluj, 1971.
25. Pelimon Alexandru, *Impresiuni de călătorie în România*, București, 1958, red., 1984.
26. Petroi Juan Constantin, *Călători străini prin Banatul de Sud*, Editura Miron, 1999.
27. Petroi Juan Constantin, *Ada- Kale, Monografia insulei scufundate și a comunității care a locuit-o*, Editura Elvan, Galați, 2005.
28. Pop Iulia, *Memorie și suferință*, Editura Agronaut, Cluj-Napoca, 2010.
29. Radosav Doru, *Istoria din memorie*, Editura Agronaut, Cluj-Napoca, 2016.
30. Roman Ileana, *Viața și opera insulei Ada- Kaleh*, Editura Prier, Drobeta Turnu Severin, 2005.

31. Romulus Dianu, *Nopti la Ada- Kaleh (roman)*, București, 1931.
32. Romulus Dianu, *Nopti la Ada- Kaleh (roman)*, Editura Vinea, București, 1990.
33. Rusu Victor, *Ada- Kaleh, Ada- Kaleh. Microantologie*, Biblioteca Județeană “I.G.Bibicescu”, Mehedinți, 1982.
34. Săveanu Simion, *Ada –Kaleh, Orașul liliput din mijlocul Dunării*, în “Magazin”, septembrie 1962, (citată după extrasul din dosarul nr.23,f.4, de la D.J.A.N. Mehedinți).
35. ^{xxx}*Monumente de arhitectură din zona Porțile de Fier*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

III. STUDII ȘI ARTICOLE

1. Bora Carol, *Pe Dunăre, la Ada- Kaleh*, în ziarul Înainte, 29 august 1962.
2. Bocșa Nicolae, *Ali- Kadri et. Comp.*, în Nădejdea, 2 decembrie, 1934.
3. Lega Emanoil, *O frumoasă manifestație în Insula Ada Kaleh*, în Universul, mai 1939.
4. Lega Emanoil, *O frumoasă manifestare în insula Ada Kaleh*, în Universul, 9 mai 1932.
5. Lega Emanoil, *La Ada- Kaleh*, în ziarul Universul, 22 iunie 1926.
6. Lungulescu Gheorghe, *Un Buda mahomedan în insula Ada-Kaleh*, în “Universul”, aprilie-mai 1932.
7. Lungulescu Gheorghe, *Ostrovul mitologic*, în Universul, aprilie, 1932.
8. Păun Ioan, *Ada- Kaleh Insula Cetate*, în Poșta Informativă, 1-30 iunie 1931.
9. Purcărin Ilie, *Instantanee din Ada- Kaleh*, în ziarul Înainte, 10 septembrie, 1964.
10. Rădulescu Dorina, *Insula Comorilor*, în Gazeta, 10 decembrie 1964.
11. Săveanu Simion, *Ada –Kaleh, orașul liliput din mijlocul Dunării*, în “Magazin”, septembrie 1962, (citată după extrasul din dosarul nr.23,f.4, de la D.J.A.N. Mehedinți).
12. Tican Mihai, *Cutrerând prin Ada- Kaleh*, în ziarul Universul, mai 1932.
13. Țepeș Vlad, *Svârcolire de năpârcă*, în Nădejdea, 1934.
14. Zatti Lucian, *Spre insula care dispare*, în ziarul Înainte, 28 octombrie, 1967.

15. ^{xxx} *Adevărul în Ancheta de la Ada- Kaleh*, în ziarul Provincia, 20 februarie, 1935.
16. ^{xxx} *Gangsterul Ali Kadri spoliatorul coreligionarilor săi*, în ziarul Acțiunea, 24 februarie, 1935.
17. ^{xxx} *Scocietatea Musulmana a fost înfierată*, în ziarul Nădejdea, luni 23 decembrie 1935.
18. ^{xxx} *Prefectul de Mehedinți susținătorul despotului ordinar Ali- Kadri*, în ziarul Nădejdea, 1 ianuarie 1935.
19. ^{xxx} *Ce s-a petrecut la Adunarea general a Musulmanei din Ada- Kaleh*, în ziarul Nădejdea, 13 mai, 1935.
20. ^{xxx} *Pașalâcul din Ada- Kaleh*, în ziarul Nădejdea, 10 decembrie, 1935.
21. ^{xxx} *Prefectul, Ali Kadri și Ada- Kaleh*, în ziarul Provincia, 1 septembrie 1935.
22. ^{xxx} *O zi și o noapte la Ada- Kaleh*, în ziarul Universul, 8 octombrie 1932.
23. ^{xxx} *Ședința Comitetului Federației presei din provincie la Ada- Kaleh*, Universul 23 aprilie, 1936.
24. ^{xxx} *Excursia sindicatului Presei din Oltenia la Ada-Kaleh*, în ziarul Universul, 22 august 1935.
25. ^{xxx} *Înfrumusețarea și înflorirea insulei Ada- Kaleh*, în Cuvântul Nostru, marți 9 mai 1937.
26. ^{xxx} *Carierea unui barcagiu*, în ziarul Dimineața, 25 decembrie, 1934.
27. ^{xxx} *Ada- Kaleh, Societate pe acțiuni*, în ziarul Dimineața, marți 25 decembrie 35.
28. ^{xxx} *Construirea unui cămin de odihnă al ziariștilor*, în ziarul Curentul, 23 aprilie 1936.
29. ^{xxx} *Ședința comitetului Federației presei din provincie la Ada- Kaleh*, în ziarul Curentul, 23 aprilie 1936.
30. ^{xxx} *40 de ani de exploatare a CHE Porțile de Fier I*, în revista Energetica, nr. 09/2012.

